



Foia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

PEST'A

Joi.

8/20. faur.

Ese totu a opt'a di

Pretulu pentru Austria

pe Jan. jun. 4 fl. —

Pentru Romania

pe Jan.—jun. unu galbenu.

Nr.

5.

Cancelari'a redactiunei

Strat'a morarilor Nr. 10.

unde sunt a se adresá manuscriptele si banii de prenumeratiune.

Anula

IV.

1868.

MICHAILU COGALNICEANU.

Istori'a este magistr'a vietii omenesci. Ea ni aréta erorile si faptele cele bune ale trecutului, ni dá lectiuni pentru venitoriu, ne îndemna si ne entusiasmeza a ne implini bine chiamarea ce avem ca individi, ca natiune si ca omenime. Cu distingere istori'a nationala este unulu din cele mai scumpe tesoure ale unui poporu; ea e cum o numesce Cogalniceanu, marele sacerdote alu cugetării, flacar'a religiunii, a patriei si a artíloru.

Pe langa acést'a elocinti'a si sciinti'a de statu sunt conditiuni fara cari unu poporu nu póte figurá in corulu natiuniloru.

Celu-ce iubesc aceste sciintie, de siguru se va interesá sê

cunósca mai de aprópe celu pucinu atâta câtu potemu aretá aci, datele principale din viét'i'a acestui barbatu, alu carui nume este poporalu nu numai Romaniloru. dar este unu nume european.

M. Cogalniceanu e nascutu la 1806 in Moldov'a. La infintia-rea armatei romane imbracisìa carier'a militara. Pe la anulu 1834 fú tramisu de parinti'ei sei spre a-si continua studiile in Germani'a. Elu se ocupà aici principalminte cu jurisprudenti'a; mintea lui cea vasta imbracisìa tóte sciintiele, si mai cu séma, sciinti'a istoriei. Astfeliu, inea fiindu studinte, edità in Berlinu la 1837 *istori'a Romaniei si a Moldovei*, scrisa in limb'a fran-



MICHAILU COGALNICEANU.

cesa; dupa ce mai întâiu percurse tóta Germani'a si o parte a Franciei ca sê cerceteze si sê-si adune materialulu necesariu. Domnulu Moldovei apretiuindu calitãtãle sale intelectuale, mai alesu, cã acolo erã emululu si colegulu a doi fi ai sei, i dede ranguri succesive de inaintare, incãtu la 1838, candu s'a intorsu in tiéra, fũ aplicatu c'a adjutantudomnescu si maioru. Mai tardũ castigã titlulu de colonelu. — Aici elu incepũ asi desvoltã spiritulu si capacitatea sa imensa. Elu si-facũ o tipografã, in care pe langa „Buletinulu oficialu alu statului,“ ce i se dedese in intreprindere, deschise er'a publicitatii literarie. Fondã „Archiv'a Romana,“ prim'a publicatiune periodica, care vorbì Romaniloru despre originea loru, si incepũ a scóte la lumina documinte istorice pretiöse. Totu pe atnuci intreprinse (cu colaborarea puciniloru scriitoru ce desvoltau talinte, cari mai in urma mersera totu crescandu) o fõia intitulata „Daci'a literaria.“

Dar' acést'a fõia, ca tote productiunile nationale persecutate de protectoratulu Rusiei, nepotendu duce viétia lunga, Cogalniceanu nu incetã a urmarí idea sa pentru desvoltarea literaturii. In curendu se vediũ aparendu fõi'a „Propasírea,“ in colaborare cu Alessandri, C. Negri si Ioanu Ghica, dar' in care se vedea domnindu spiritulu lui Cogalniceanu. Acést'a fõia a facutu educatiunea politica a junimei, si a silitu pe guberniulu lui Mihailu Sturdza a decretã actulu de emancipare a ciganiloru, la 31 dec. 1843.

„Fõi'a satesca“ a esítu asemenea sub redactiunea sa.

Totu deodata Cogalniceanu a imbraciatu profesiunea de avocat, elu pentru prim'a óra dede in Iasi idea despre ceea ce se numesce elocintia parlamentaria; mai multe pledãri in procese de interesu comunu i facura o reputatiune mare; pana la elu nimenea nu cutediase a vorbí contra injustitiei tribunaleloru si a judecatoriloru.

In an. 1843 incepũ a preda ca profesoru istori'a Romaniloru, in academi'a Michailena din Iasi, cu care ocaziune tienũ renumitul discursu de introducere in istori'a natiunala. Urmã inse numai in semestrulu de érna alu aceleia-si anu, si pentru diverse impregiurãri fũ silitu a interrompe acestu cursu spre daun'a istoriei nóstre.

La 1848 persecutatu si elu de guberniulu despoticu de atunce, emigrã la Cernauti. Acolo publica o brosiura fórtè remarcabila intitulata „Dorintiele Moldoveniloru.“ Acést'a opera contribuì la resturnarea lui Sturdza ce ajunsese odiósu Moldoveniloru.

Cu venirea lui Grigorie Ghica la domni'a Moldovei deschidiendu-se o era de justitia si

desvoltare nationala, Cogalniceanu progresa in carier'a sa, si stralucì in mai multe functiuni publice, din cari se vedea, cã elu este primul omu politicu alu Moldovei.

Dupa ce in mai multu de diece ani de munca, cum spune dinsulu, adunã cu multa grige si cu multe dificultati manuscrite si copie de pe manuscritele croniceloru romane, ce stau afundate de seculi in pulberea monastiriloru si in locuri espuse perirei, urmarindu acést'a lucrare salutaria chiar' si in esiliu si inchisóre, — publicã in fine la 1852 o colectiune a croniceloru romane, intitulata „Letopisetiele tierii Moldovei;“ acést'a lucrare uriasia este un'a din cele mai pretiöse pentru Romani, si care impreuna cu Sincai si Petru Maioru ca o biblia santa a natiunalitãtii nóstre n'ar' trebui sê lipsésca din neci o familia, din neci o casa romana.

Lui i se detorescu lucrãri remarcabile a supra Ciganiloru, a supra originei, limbei loru etc.

Dlu Cogalniceanu, a colaboratu asemenea la „Arp'a“ la „Albin'a“ la „Romani'a literaria,“ fundata de V. Alesandri la an. 1855.

Dupa tratatulu de Parisu, care scapã principatele de protectoratulu rusu, Cogalniceanu fũ unulu din cei mai mari si mai invapaiati luptatori in cestiunea Unirei. Folosindu-se de libertatea presei decretata atunci de Gregoriu Ghica, scóse la lumina „Stéu'a Dunarii,“ in care lupt'a pentru marea idea ce erã destinata a se realisã. Dupa restabilirea censurei inse acestu diariu incetã de a se mai publica la Iasi; dar' reaparũ dupa câte-va luni in limb'a francesã, la Brúxel'a, unde sa continuatu pana la 1859.

La 1857 fu alesu deputatu la divanulu ad hoc alu Moldovei, unde s'a distinsu c'a autoriulu mai multoru raporturi importante.

De aci inainte omulu de statu este cunoscutu prin discursurile si lucrãrile sale publicate prin foile publice si oficiale; elu se inaltã pe treptele gloriei din ce in ce mai multe. — Fũ numitu ministru in Moldov'a in care tempu sa facutu in Iasi universitatea, dóue gimnasii, si mai multe scole primarie in tota tiér'a. Dupa realisarea unirei definitive, c'a primul ministru alu Romaniei, cum lu-numea poporulu a creatu in istori'a Romaniei renumit'a epoca de la 2 Maiu 1864, candu s'a adusu lege pentru proprietarirea tieraniloru.

In 1867 fu alesu deputatu in camera, si s'a distinsu prin interpelatiunea facuta guberniului pentru felicitarea facuta ministeriului magiaru de ministrulu Ioanu Ghica.

M. Cogalniceanu a contribuitu la intemeierea industriei in Romani'a prin strabilirea unei

fabrice de panura (postavu) la Neamtii in Moldov'a singur'a fabrica care o posede astadi Romaniaa.

Meritósele sale titluri sunt asié dara: ca istoricu nationalu, ca publicistu, ca mare barbatu de statu, si potemu dice ca primulu oratoru alu Romaniei.

Ca sê dânu o idea de elocinti'a dlui Cogalniceanu, ne permitemu a face aici unu micu estrasu din brosiur'a dlui Aless. Urechia despre oratorii romani.

Vediutati dvostre marea in sublim'a sa largime? . . . Ap'a e liniscita, valurile abié in-cretiescu suprafaci'a ei . . . luntrea pasiesce a lene cu ventrelele indoite si abié miscate de adierile recoróse . . . Deodata ventulu se redica, valurile se'naltia, se lovescu, mugescu, barc'a pre valuri acum se urca pre virfuri de munti aposi, acum mesora prepasti'a deschisa . . . Fortun'a sporesce, muge, urla . . . unu fulgeru . . . barc'a e perduta . . . nu! . . . fortun'a se alina, valulu se cadentiéza mai linistitu, si éca malulu . . . tiermulu infloritu! . . .

„Asié e elocinti'a dlui Cogalniceanu, un'a dupa alta fortunosa si liniscita Am palpitatu din emotiunile sale, am stersu lacrima candu lacrima inneca vócea lui Atletu cu alure libere, cuventulu dlui Cogalniceanu lupta corpu la corpu, si déca neamiculu, multu la numeru, nu erá terasatu eráu inse smulse, sfasiate bucati laurele ce si le punea pe frunte.“

„Elocinti'a dlui Cogalniceanu resulta dupa noi:

Din puterea si nimerit'a orinduire a argumenteloru; din o esceptionala cunoscintia a lucrurilor si a omenilor; din o elocutiune usióra pururea la inaltimea cugetarii; si din intrebuirea figureloru de cugetare in locu de figurile tropice si de cuvinte.

In deplina posesiune a limbei sale, a unei limbe clare, precise, acum dulce, acum nervosa, elu face din totu cuventulu o icóna a unui lucru, a unei idei. Aci nu sunt cuvinte de prisosu . . . Acum cuvintele se ingramadescu ca sê insiste a supra cugetârii, care vré sê o sublinieze, acum aluneca repede a supra cugetarii ce displace, si lu-vedi jucandu-se in sinulu chiaru alu fortune-loru cugetârii . . .

„Ceea ce dâ o deosebita putere cuvântarii dlui Cogalniceanu, este si *memori'a* cea admirabila ce are, si care la tribuintia fara nici o esitare i pune sub mana *argumentum ad hominem*.

Galii representau elocinti'a sub chipulu lui

Erculu, têrêndu de virfulu limbei sale o multîme de popóre incatusiate de urechi.

„Acést'a e icon'a oratoriei lui Cogalniceanu.“

Dlu Cogalniceanu este alesu deputatu in camera in a. c 1868.

Romani'a are de a acceptá inca multu de la dinsulu. Natiunile cari nascu astfelu de fii trebue se se mandrésca de ele insesi, si se spere in bunulu loru destinu.

S U S P I N U.

Frunđi'a 'n codru-e galbenita,
Si plangandu se bate 'n ventu;
Ca si anim'a-mi sdrobita
Ce suspina, — sangerandu.

Frunđi'a-e galbena de bruma,
Ce urmandu alu tómei graiu;
Totu gonesce si consuma
Ce a produsu unu gingasiu maiu . . .

Dara maiulu éra vine
Cu covoru de crini, plapându . . .
Campuriloru orfeline
Ér' va ride unu ceru mai blandu!

Crângile ce acum gemu góle . . .
Er' vor' stá in pomp'a loru —
Si-la a codriloru dulci póle,
Vor' cantá paseri in coru! —

. . . Inse anim'a-mi cu géle —
Plange-va in veci . . . amaru;
Pe mormentulu vetiei séle,
Presoratu cu unu tristu talaru!!

Si 'nsedaru veni-va maiulu
Cu-alui mii de fermecâri;
Insedaru v'a 'nflori plaiulu . . .
Nu mi-aduce consolâri.

Florile ce elu produce
Nu me 'nbéta cu profumu;
Câ-ci copil'a-mi scumpa, dulce
A pornitu pe-unu vecinicu drumu.

Noptile n'au blande siópte
Ca si budiele-i de crinu;
Ce 'n a grópei rece nópte
Vestediescu . . . si eu ducu chinu.

Leonida Grigortia.



O istoria fara nume.

(Novela originala promiata.)

(Urmare.)

Ddieulu meu, este acest'a numai unu jocu alu fantasiei séu este o realitate! Dar' nu e visu de óre ce eu sum descépta. Dar' ce reu i-am facutu eu, pentru ce m'a amenintiatu?

Mi-faceam câte si mai câte intrebâri, mfi de cugete mi-incrucisiau mintea, mfi de simtieminte mi-miscau anim'a. Pre candu me aflam in pred'a acestoru cugete si simtieminte o femeia intrà. Aparinti'a ei neaseptata m'a facutu sê tresaru.

— Cine esti tu si ce cauti aici? me intrebà femeia.

— Pentru ce aceste intrebâri, nu vedi câ sum sclava?

— A, intielegu. Voiesci sê fii libera?

— Me mai intrebi?

— Cum ai ajunsu aici?

Am enaratu necunoscutei, cum am devenitu sclava, i-am spusu câ fiintiele pre cari le iubescu mai multu in lume impartiesescu sôrtea mea.

— Sermana femeia dîse necunoscut'a, te plangu si te compatimescu.

O strigare desperata in casele vecine me facu se tremuru.

— Pentru ce tremuri? Pana candu va fi man'a mea a supra ta nu ti se va intemplá nimicu reu. Tu tremuri numai la audiulu unui tîpetu, dar' ce vei face candu se va ivi inaintea ta neinduplecatulu si neinvinsulu Ginghis si te va amenintiá cu mórte déca nu vei face destulu dorintieloru lui selbatice?

— Ca un'a carea am facutu contractu cu mórtea nu am de ce sê tremuru inaintea duce-lui vostru. Mai multu decâtu mórtea nu-mi pote dá nici acelu nelegiuitu.

— Sê mori? Nu ai tu neci o anima carea sê bata pentru tine, nici o fiintia care sê te dorésca si ascepte cu dragu?

— Am fiintie iubite, am anime cari batu numai pentru mine, dar' ce se facu déca uitata si parasita de Ddieu me vedu impinsa pre marginea abisului infamiei si prostituirii?

— Crestina miserabila, nu insultá pre Ddieu câ-ci este bunu si nu parasesece nici odata pre cei ce credu in elu.

— Da, Ddieu este bunu, dar' omenii sunt rei, rei pentru câ lumin'a adeverului si dreptatii eterne n'au luminatu anca mintea loru. Va vini inse dîu'a in care mintile omeniloru se voru luminá, consciintiele se voru desceptá, atunci tóte popórele voru recunósce pre Ddieulu celu adeveratu, toti voru fi frati, tote natiunile sorori.

— Tu nu trebuie sê mori, asculta-me dar ce trebuie sê faci ca sê invingi pre Ginghis. Linniscesce-te si asculta. „Me numescu Cheriff'a, sum a dóu'a flica a unei mame, carea me iubiá cu atatu mai tare, cu câtu ascultam tote suaturile ei. Famili'a nóstra este o familia mongóla de frunte. Sor'a mea cea mai mare se chiama Fatima. Déca crudimea, ur'a si reutatea s'ar' personificá ar' luá form'a sorórei mele. Eu inca eram cruda si resbunatóre, dar' o intemplantare binefacatore influintiá atâtu de multu a supra fiintiei mele, câtu copil'a desierteloru Asiei astadi e mai multu européna si crestina decâtu pagana si selbatice. Pre candu me aflam inca in Asi'a tatalu meu a voitu sê me venda lui Ginghis, eu am resistatu dechiarandu, ca nu simtu aplecare de a impartesî vr'odata sôrtea unui barbatu. Câti audîra asta dechiaratiune risera si me batjocorira, atunci am alergatu la sinulu mamei mele si am plansu. De atunci nu m'am despartîtu minutu de ea, fugiam de tat'a si de ómeni in a caroru fatia nu ceteam decâtu despretiu. Tat'a me despretiuiá, sor'a me uriá, singura mam'a me iubiá. Unu morbu fatalu mi-rapì pre mam'a. Agon'a ei fu lunga mai alesu prin dorerea parasirei mele. In minutele din urma me strinse in bratia si planse pe sinulu meu. Simtiam cum respirarea i-se ingreunéza cumu i scade pulsulu si batâile animei. In fine morì, Diece dîle am plansu continuu, diece dîle n'am vorbitu cu nimene, neci n'am mancatu nimicu decâtu beui pucina apa. Eram mai multu mórta decâtu viua. Atunci am plansu pentru cea din urma óra. Mórtea mamei mele mi ingreunà si mai tare vietia, in colib'a parintésca abia eram suferita, in poporu eram despretiuita.

(Va urmá.)

I. C. Dragescu.

Literatura si bele arti.

II.

Amu vediutu, cumu Europ'a in seclulu diece erá aduncita in immorata si barbaria, dupace inca mai nainte artile si sciintiele pe lungu tempu se perdusera. Ér acuma, se estinde a supra loru o fatala intunecime de intregi trei secle si mai bine. Se pare, câ ele, sciintiele, nu mai voru a renasce.

In mediloculu acestei desertitâti intinse, sê luâmu de companionu pe amabilulu si stralucitulu cavalerismu. Virtutea si insufletirea a fundatu acestu institutu. Noi firesce, in aceste dîle de ordine sociala, lu-luâmu dreptu fanatismu; nu mai pucinu inse e adeveru, câ elu in tem-



PIATT'A PRINCIPALA IN CLUSIU.

pulu celei mai selbatice anarchia, erá reprezentantele legi, si aperiatoriu celoru mai pretfóse drepturi. Are óre si-care magica incantatória, care ne atrage, ne seduce si ne tiene legati; uitâmu si câ artile s'a departatu si câ sciintiele dormu. Este ca si candu o radia de civilisatiune ar strabate lucitóre prin nóptea universală a barbariei.

De-a laturi cu acestu institutu nasceau trovatorii si cantaretii amorosi; in toti tempii si la tóte poporele, faptele de eroi si poesi'a sunt ne despartíte. Mus'a loru usióra si simplă, cantă virtute, bravura, onóre, amoru si merite de femei; ea celebréza eroii ce a trecutú, si insufletiesce pe cei ce vinu. Si asié mergemu, mergemu catra limin'a ce are sê resara.

Ea in fine resare in seclulu patru spre diece, si se aréta in colóre de: auror'a culturai reinviate; favorite de o multíme de giurstári ferice, radiiele ei se desvolta in seclulu cinci-spre diece; briléza amú splendidu in alu siese-spre diecele; ajungu meridianulu loru in alu sieptespre-diecele-si implu firmamentulu si luminéza peste intregu pamentulu.

Toscan'a fu tiér'a unde in seclulu patru spre diece a inceputu mai antâiu a reinflorí poesi'a. Noi vedemu aci pe marele Dante portandu stindardulu inainte; Petrarca si Boccaccio o urméza. si inpartiescu cu elu onórea. In acelu pamentu chiar, resaru si artile frumóse. Cimabue si Giotto, restauratorii picturai, devinu fundatorii scólei florentine.

O coincidentia straordenaria de giurstári fericitóre vine in seclulu cinci-spre-diece si ajuta desvoltarea mai repede a literaturai si artei. Inca la finitulu seclului patru-spre diece a perceptiunã compasulu, care avea sê procure ómeniloru nuóe eleminte si sê le deschida nuóe lumi; dar' totu atunci se inventã pravulu de pusca, care inschimbã tóta artea resbelica. Pretutindeni incepuseru cu incetulu a se redicã universitãti, si o fermentatiune universală miscã, properã la arte si lumina din tóte partile. Intre multímea de giurstári favoritóre inse, cari astfelu se unisera spre a incoronã o nisuintia atãtu de nobila, stã fara dubiu mai susu de tóte nepretiat'a inventiune a tipariului; elu avea sê fia sentinel'a perpetua, scutulu potinte alu scientieloru, si paladiulu neruinabilu alu cunoscintieloru omenesci.

Pe tempulu acest'a succese si portugesiloru a circumnavigã Capulu de buna-sperantia, si astfelu a deschide nuóa cale pentru negociu, avutia si gloria; éra scrutatoriulu Columbu ne nmarì lumea cu pamentu nouu si cu dóue-dieci

de popóre necunoscute. Atâte inventiuni nuóe trebuia sê inavutiésca Europ'a cu nuóe idei, sê latiesca imperiulu spiritului, si sborului acestui'a sê deie unu cursu poterecu.

In urma mai vení o impregiurare nu mai pucinu decisiva: ocuparea Constantinopolei prin Turci. Curiósa intemplanie in istori'a sciintieloru si artiloru: ele alungate acuma din Constantinopole de barbarii irumpetori, se reintorcu in occidentu, de unde cu o miie de ani mai nainte trebuiau sê fuga denaintea altoru barbari si sêsi caute refugiulu in Constantinopole. Eruditii greci, câti mai remasera, fugindu dinaintea turciloru a trecutú in Itali'a si a adusu cu sine ruinele sciintiei vechi. Acést'a transplantare inse a fostu o fericire; câ-ci impulsulu lancedu a trasu nóua potere din pamentulu odiehnitú si peste pucinu produse cresceri manóse. Si éra-si Toscan'a a fostu léganulu nóueloru sciintie. Onoreea se cuvine aci Medicesciloru; o familia care prin avutia si binefaceri a ajunsu la domnia in Florenti'a. Ei a primitu la sine cu tóta amicalitate pe eruditii ce fugisera din Greci'a, si cu tóta grigi'a cultivau artile si sciintiele. De aci, contemporanii loru i numiau cu gloriosulu nume de parintii museloru, éra viitorimea trebe sê le onóre memori'a.

Dupa ce seclulu cinci-spre-diece aruncase sementi'a la frupte divitióse, incepe seclulu siese-spre-diece si stralucesce in cele mai eminente produse ale geniului omenescu. Unii lunumescu seclulu lui Leone X., intru drépta remunerare pentru demnulu erede alu lui Lorentio de Medici. Acest'a e véculu, unde poesi'a italiana e decorata cu cantecele nemuritóre ale lui Ariosto si Tasso, éra pictur'a e imprimata in capii-de-opera de unu Rafaelu, Michel-angelo, Titianu, Caracii, Coreggio si alti artisti o multíme, cari fecera renumita scól'a loru si escitaseră admiratiunea a tóta lumea. Din Itali'a, care la inceputu se parea a tiené in esclusiva posesiune tóta cultur'a, sciintiele si artile se latiescu in massa bogata peste tóta Europ'a; si precum provedinti'a dumnedieésca pré de multe-ori ne lasa sê aflâmu binele in chiar suferintiele, ce destinulu le tramite a supra nóstra, — asié se intempla si aci. Resbelele nimicitóre, luptele sangeróse, in cari franci, germani si spanioli se sfasiara o diumetate de seclu pe pamentulu italianu, au avutu celu pucinu rezultatulu, ca sciintiele si artile se transportara si in patri'a loru.

Intr'aceea si acestu frumosu seclu alu lui Leone X. a fostu numa unu preludiu la véculu lui Ludovicu XIV., care in unele privintie e cu

multu mai escelente decâtu celalaltu, si a carui fulgóre pare a intunecà totu ce a stralucitu mai nainte.

Beliduci, poeti, barbati de sciintie, filosofi, oratori, scrietori, pictori, architepti, sculptori, tóte talentele, arte, maiestria si industria — tóte le vedi aci in acel'a-si tempu si in cea mai frumósa flóre. Atât'a splendóre deodata, atâti barbati in tóte studiele, in tóte specialitâtile — si se pare o préda, o profusiune a naturei. In mediloculu acestei lumine, care luminà mai peste tóta Europ'a, Franci'a sta la loculu celu mai inaltu; acolo se vede Ludovicu XIV in cerculu maiestaticu de nemuritori, pe cari cu solitudine gelósa i adunase langa sine. Francesii potu fi superbi la acestu gloriosu periodu alu istoriei loru.

Cu câtu ne apropiâmu mai tare de dñele nóstre, cu atâtu espunerea nóstă ar trebui sê iese o dimensiune mai mare. Luminele se inmultiescu; literatur'a, sciintiele, artile, frumóse nu se mai oprescu in posesiunea unui poporu, séu unei tieri numa; ele penetréza tóte tierele, se domesticescu la tóte popórele, cucerescu tóta lumea. Dar' éra-si cu câtu venimu mai aprópe de noi, cu atâtu lucrulu ne este mai cunoscutu; evolutiunile, vicendele, progresulu, séu decadint'a in literatura si arte sunt mai multu ori mai pucinu imprese in memori'a tuturoru; ele ne sunt, mai multu séu mai pucinu cunoscute degiã. Astfeliu numai pucine cuvinte, mai avemu de disu. Nu vomu insemná neci macar numele multimei de literati, docti si eruditi din cele duóe secle prosime trecute; câ-ci, cine nu-i cunósce séu cine nu le a auditu de nume macar?

Atâte ingeniuri frumóse, atâta minte inalta, a luminatu si stralucitu in aceste duóe secle, câtu omulu nu scie la care sê-i dee preferenti'a. Unii, de si nu potu disputá glori'a seclului sieptespre-diece in câtu pentru artile frumóse, afirma totu-si ca in respektulu sciintiei proprie, laud'a se cuvine seclului XVIII, si facu provocare la progresele in matematica, fisica, astronomia, medicina, chemia si istori'a naturala si la invetiunea eleptrului, galvanismului si impunsului de versatu. Altii din contra tóte aceste preferentie nu voru a le luá in considerare pe langa calitâtile abominabili, cari dupa parerea loru au formatu carapterulu principalu alu acestui periodu, si au causatu caderea gustului, coruptiunea moralului si resturnarea a tóte principiile; ei se provóca la immoralitatea regentiloru, la nerusnarea si infami'a guverneloru ce au urmatu dupa acesti-a, si la neresolutéti'a, debilitatea si nulitatea celoru mai tardfe; ei si-dau fortiã a demustrã

cum in totu tempulu acest'a s'a facutu abusu si bataia-de-jocu de lumina, cum in tóte lucrurile s'au incuibatu o degenerare spirituala si esageratiune condemnabila, cum doi scietori renumiti (in Franci'a) cu deliciulu limbei si fervórea spiritului loru, a atrasu potentemente si si-a castigatu tóta societatea, — si unulu i-a se dusu ratiunea, celalaltu i-a inveninatu anim'a; si ei in tóte aceste vedu acele cause nefericite, ale caroru coincidentia fatala necesariamente ne-ar' fi aruncatu, dicu ei, in acelu abisu, unde omenimea tóta si-ar fi aflatu apunerea.

Grava acusatiune acést'a din urma. Dar fia ori cum; luminele inse ale acestoru duóe secle, si ale celoru trecute, mai alesu de candu popórele lapedandu vestmintele straine, a inceputu a-si imbracá limb'a si literatur'a in vestmentulu nationalu — luminele aceste voru stralucí din generatiuni in generatiuni, din vécu in vécu.

Sub auspiciulu acestoru lumini intramu in seclulu nostru, in seclulu nóue-spre-diece, seclulu luminarei per escelentiam; stele mai fericite se vedu pe cerulu acestui seclu. Sciinti'a cultur'a s'a universalizatu; semne bune se aréta din tóte partile. Abisulu care in secele trecute potea se fi mormentulu geniului si mintiei omenesci — s'a inchisu; tempestatea se departa din ce in ce, si noi potemu sperá dñle frumóse. Unu capu alu lunei nu mai e de parte de celalaltu; telegrafulu, stradele ferate, au se unésca si se lege intre sine tóte partile lunei. Mintea omenésca face minuni. Invetiatii se inmultiescu intr'unu modu elevatoriu de inima.

Fia numai, ca sê ne potemu ocupá in pace cu estirparea releloru ce ni-au remasu din secele trecute; fia, ca se potemu vindecá ranele ce pre-judeciele acelora a lasatu asupr'a nóstă. Fia, ca omulu se cunósca ca e omu; omu nascutu liberu si nu sclavu; ér poporale si natiunile se cunósca, cumca tóte sunt create de la dumnedieu, nu pentru a se topi unele intr'altelē, séu a fi supuse unele altor'a, ci pentru a se conserva pure si independenti ca totu atâte parti constitutive a le marei omenimi. Si nimica mai securu nu ne va duce la acést'a, decâtu cultivarea sciintieloru, prin care ómenii se apropia unii de altii, si cultur'a in arte si literatura, prin care ómenii devinu mai blandi. Lasati-ne sê gustâmu tóte aceste daruri pretfóse ale ceriului; dar invetiandu din esperientia, se avemu grigie, ca brillanti'a se nu ne orbésca, precum éra-si sê ne adopeamú a departa de la noi cele fantasme stravaganti ale spiritului, cari nu arare-ori inbéta si mintea si ratiunea; acést'a vomu potea-o face, déca vomu tiené la religiune, la moralu si

la bunele neravuri, sub alu caroru sacru stindardu potemu fi securi de tempestătile seclorlu trecute. Atunci apoi, fara periclu potemu sê gustâmu acele tesauru, ce ni oferesce societatea; ele voru servi numai intru inaintarea binelui patriei, voru conferi la fericirea familiei si voru fundá meritabil'a gloria pentru fia-care poporu, pentru fia-care natiune — si omenimea se va aflá in paradisu aici pe pamentu.

Ast'a este chiamarea seclului nostru. Voi invetiati, literati, docti, si eruditi in tóte sciintiele; voi artisti, maestri, mecanici negutiatori, economi si industriari; voi filosofi, preoti, medici — cari toti faceti ornamentulu acestui seclu, ascultati vócea seclului lumineloru, si faceti ca pentru secelele viitoare abia se remana alta de facutu, decátu a se bucurá de fruptele binefacutorie ale mintiei si spiritului vostru, si se inainteze, inainteze pana in indefinitu.

Iosifu Hodosiu.

Piati'a principala in Clusiu.

(Cu ilustratiune pe pag. 53)

Sê trecemu pe câte-va mominte peste délulu mare in regiunile cele romantice ale Transilvaniei, sê petrecemu putintelu in Daci'a centrala. Ah! câte monuminte sublime câte suveniru dulci si naltiatóre de inima sunt legate de acestu nume frumosu, si falnicu pentru noi romanii, care a imbetranitu de sarcin'a secliloru plini de fortune si tempestáti, dar care si acum traiesce ca teneru, si e pestratu cu atát'a scumpetate in pepturile curate ale stranepotiloru lui Traianu! Luptele glorióse ale strabuniloru nostri contr'a daciloru belicosi; invingerea rusínósa a lui Decebalu prin Traianu, marele imperatore a imperiului romanu, care se estindea in trei parti ale lumii; Ulpia Traiana. Sarmisegetusa, tote aceste sunt totu atâte monuminte, si suveniru dulci, cari adeverescu marirea, si gloria strabuniloru nostri, si originea nobila a urmatoriloru loru. Cu asemenea eroismu s'a luptatu si *Cladiu* ducele romaniloru ardeleni contr'a invasiúnei magiariloru, pe la inceputulu seclului a 9-le si a caditu cu gloria; éra romanii dupa caderea gloriósa a domnitoriului loru, dederá man'a de infratire cu ungurii, si-si alesera de domnitoriu pe Tuhutumu. In seclulu alu XV-lea éra-si se ivi o sténa splendida pe orizonulu romanismului, dar ea se aretá numai in stralucirea ei, si indatu si apuse.

Acestu lucéferu aparutu pe cerimea viitorului romanu érá Mihaiu Vitézulu — domni-

toriu romanimei, eroulu si glori'a romaniloru, carele conjurase a scapá crestinismulu de Turci, si carele avea de cugetu a intruni érași romanii din tóta Dacia, intr'unu trupu natiunalu, precum fusera ei odinióra! dar ambitiunea, si invidi'a amicului seu fatiarnicu, a generalului Bast'a lúmpedecá in efeptuirea planului acest'a atátu de naturalu, si gloria romana, naltiatá la culmea sa, éra apuse pe unu timpu mai indelungatu. Dupa uciderea infricosiata a lui Mihaiu bravulu, éra devenira romanii persecutati si spoliati de tóte drepturile; tirania si apesarea produse rescóla lui Hor'a si Cloc'a la anulu 1784; romanii ucisera o multíme de unguri, dar fura invinsi, si conducatorii loru ucisi in modu barbaru, scimu ce a fostu resultatulu rescólei acesteia-stergereá iobagimeii. Inse sê nu mergemu asié departe in tristulu trecutu, sê ne oprimu pe unu momentu la anulu 48. Luptele, faptele glorióse ale romaniloru din anulu acest'a, cari dovedescu viositatea si eroismulu poporului acestui demnu de strabunii lui, voru remané pururea nesterse de pre paginile istoriei. Si unde s'au petrecutu tóte acestea? in Daci'a centrala, in Transilvani'a gelinda, martira! Sê petrecemu stimateloru cetitóre si cetitoriu câte-va mominte in capital'a tierii acesteia, pline de suveniru istorice.

Ilustratiunea nóstra de pe pagin'a 53 repesinta piati'a principala d'in Clusiu, capital'a tierii. In beseric'a acest'a grandiósa a predatu Isabell'a regin'a Ungariei, Transilvani'a lui Castaldo la anulu 1551, ca sê o supuna Austriei: Piati'a acest'a a fostu martora multoru eveniminte triste; a fostu martora muta plangeriloru si lamentariloru, cari impleau aerulu dingurele veduviloru, orfaniloru si a multoru parinti nefericiti.

Multu sange inocinte a udatu petrile acestui locu, aici au peritu cei mai multi barbati renumiti sub spad'a lictorelui. In piati'a acest'a sangerara Chendescii, Litterati si alti barbati renumiti, si candu cadu celu d'in urma martiru sub spad'a neindurata a lictorelui, sórele se ascunse in nuori, ca sê nu fia martore atátoru crudelitati.

La anulu 1467 se conjurara magnatii Ardélului contr'a lui Mateiu Corvinulu; dar aparerea lui in capital'a tierii restabili pacea. De aici trecu apoi in Moldavia, dar fu batutu si ranitu de Stefanu celu Mare. Miscarile romanesci in Clusiu la 48 sunt cu litere nesterabile scrise pe paginile istoriei, cari dovedescu, cá romanulu si-a sciutu pururea sê-si apere drepturile sale!

Conversare cu cetitórele.

— Post'a 19 fauru 1868 —

(De la ultim'a convenire, — buchetulu vesceditu, — noutatea cea mai interesanta, — fraculu, — unu óspe placutu, dóue lacrime, — balulu tenerimei romane din Pest'a.)

De candu lasai altora onórea de a poté conversá in loculu acest'a cu dvóstre, se petrecura multe evenimente interesante in viét'a sociala din Pest'a. Cu ocaziunea acést'a dara asiu poté sê compunu unu buchetu dragalasiu din detaiurile acelorou evenimente. Inse buchetulu numai atunce si-are interesulu seu, déca e própsetu. Buchetulu vesceditu numai in casulu acela mai escita in sinulu nostru simtiementulu placerii, déca e insofitu de reminiscintie placute.

E bine, eu nu vreu sê vi dau buchetu vesceditu. Florile frumóse numai cu flori própsete se potu infrumsetiá.

Me voiú ferí dara a vi vorbí despre petrekerile si balurile tienute mai de multu. Nu voiú díce nimica despre frumseti'a balului juristiloru, — nu voiú atinge neci balulu ascultatoriloru de medicina, care de si a fostu mai micu decâtu alu juristiloru, totusi in multe privintie a emulatu cu celu d'antáiu, nu voiú amintí neci incidentulu escatu la acestu balu pentru neinvitarea oficiriloru, — nu voiú vorbí neci despre splendórea si decoratiunea pompósa din balulu regattei. Despre tóte aceste nu voiú díce nimica. Tóte au fostu frumóse si interesante. Dar au trecutu de multu. Si cetitórele mele de siguru dorescu a aflá intemplári mai nóue.

Sê vorbimu dara despre ceva mai nou.

Sciti ce e mai nou acuma in Pest'a? Nu gâciti? Vi spunu dara! *Fraculu!* Dá! Fraculu e acuma noutatea cea mai interesanta in viét'a sociala de aici. Acestu vestmentu de salonu alu apusulu civilisatu, esilatu de câti-va ani din societátile magiare, in fine in carnevalulu presinte éra si capetá pasportu de a poté intrá liberu in tóte seratele si balurile de frunte tienute in „anim'a Ungariei“, precum numescu ungrúii Pest'a. Ce e dreptu, la inceputu i-se facura opusetiuni grele, dar in urma fraculu reaparú in viét'a publica sociala. Precum se vede in carnevalulu din anulu venitoriu fraculu va reportá o victoria splendida.

Civilisatiunea vine de catra apusu. Fraculu asidere vini de catra apusu. Aduce-va óre si civilisatiune cu sine? Vomú vedé?

Si fiindu cá vorbí despre apusu, sê vi mai spunu, cá in septeman'a trecuta sosi in mediloculu nostru pe drumulu de catra apusu unu óspe multu placutu.

Érá demanét'i'a cam la optu óre, candu cine-va batú la usi'a chiliei mele. Cugetam cá dóra copilulu din tipografia vine sê mi repetiésca stereotipulu seu: „Bitt'um Manuscript“, si dísei cam indispusu? „Intra!“ Dar éca, usi'a se deschise, si peste câte-va minute stete inaintea mea unu barbatu innaltu, in vrést'a cea mai buna, dar cu perulu de totu caruntu.

Lu-cunoscuí numai decâtu, si lu-intrebai:

— Cu dlu Sionu am onóre a vorbí?

— Da, eu sum.

Cu bucuriá salutai pe genialulu poetu in modesta mea locuinta, apoi infiraramu unu discursu interesantu. Vorbiramú despre literatura si bele arti. Iubitululu nostru poetu mi-enarú mai multe detaiuri interesante din viét'a literaria si artistica de la Bucuresci, — se esprimá cu multa caldura si cu unu entusiasmu

intru adeveru poeticu despre creatiunile artistice ale lui Andreiu Muresianu, — mi-descoperi sujetulu unei medodrame ce va sê scrie rentornandu-se in patri'a sa de peste Carpati, — si mi-mai comunicá planurile unorou lucrári pré interesante pentru literatur'a nationala. Apoi mi-vorbi multu despre cele vediute si esperiante in caletori'a sa din urma, intreprinsa in o parte a Italiei. Cuvintele dsale provenite totdeuna din o anima curata romanésca si poetica me petrunsera placutu, si me convinsei cumca poetululu nostru nu numai cá n'a dísu remasu bunu museloru, ci chiar de acuma inainte voesce a desvoltá deplin'a sa potere creatóre.

O dí intréga fui ferice a fi ciceronele dlui Sionu. Sér'a o petrecuramu in giurulu si la més'a ospitala a dlui Alesandru Romanu. Sub decursulu cinei domnulu casei redicá pocalulu si lu-inchiná intru sanetatea poetului, carele cantese odinióra, cá:

Multu e dulce si frumósa

Limb'a ce-o vorbimu!

Érá unu momentu sublimu acest'a. Poetulu a carui anima fu inundata de simtieminte divine, — abié si-aflá cuvinte spre a multiami pentru bun'a-primire, — dar dóue lacrime ce straluceau in ochii lui ni vorbiau multu despre entusiasmulu seu in iubirea natiunii sale.

Aceste dóue lacrime mi-forméza suvenirea cea mai placuta din scurt'a mea petrecere cu dlu Sionu.

Si acuma sê dícemu „cale buna“ poetului si sê intrámu in alta — petrecere, numésca-se acea petrecere macaru si-balu.

In 17 fauru se tienú balulu tenerimei romane din Pest'a. Interesarea generala a familielorou romane din Pest'a pentru acést'a petrecere nationala, si promisiunile mai multoru familie neromane ne autorisara a sperá, cá si balulu de estempu alu tenerimei nóstre va fi cercetatu de unu publicu numerosu. De si speranti'a nóstra nu se realisá pe deplinu, incátu privesce numerele publicului, totusi balulu reesi cátu se póte de splendidu. Nu lipsi nimica pentru ca petrecerea sê devina cátu mai viala si familiara. Voia buna, bucuriá, viotiune, dame frumóse, jucatori buni, ordine esemplaria — tóte se aflau aci, numai câte-va dame — mai lipsira,

Pe la 8 si diumetate se infatésia dómn'a balului. Ilustr'a dómn'a *Elena de Mocioni nascuta de Somogyi*, in deplin'a sa gratiá farmecatóre, si fu primita la usi'a salei de catra comitetulu arangiatoriu. Intr'aceste band'a musicala intoná „Mersulu lui Mihaiu“ si dómn'a balului, condusa de presiedintele comitetului, si-ocupá loculu destinatu.

Peste câte-va minute numai decâtu se incepú concertulu, despre care impartesimu o descriere speciala mai la vale in rubric'a „Literatura si arte.“

Balulu se incepú la 9 si diumetate, si durá pana la o óra dupa média-nópte cu focu si vioiciune. Sub decursulu pausei scriftoriulu alocoru orduri, ca presiedintele comitetului, redicá pocalulu si multiami in numele tenerimei toturoru dómnelorou si domniloru cari onorara acést'a petrecere cu presinti'a loru, si deosebi Ilustrei dómn'e Mocioni, care nu numai binevoi a participá, dar avú gentil'a fragedíme de a primí si sarcin'a de dómn'a balului. Mai apoi bravulu fiu alu patriei lui Dragosiu, dlu Corneliu Batinu juristu de an. IV. la dorinti'a mai multora, luá in mana violin'a si ni cantá cu precisiunea si desteritatea unui artistu perfectu mai multe melodii romane din Maremuresiu. Dupa finitululu acestora entusiasmulu culminá. Aplausele nu mai voira

a încetă și cei mai destinsi barbati se grabira a gratulă și a stringe man'a junelui nostru amicu talentatu.

Atunce se dede cetire unui telegramu salutaru sositu de la junimea romana din Kecskest, — care se primi cu bucuria.

Dupa aceste junimea saltătoare se adună érași in sal'a de jocu, — ér ceialalti remasera petrecandu tem-pulu între discursuri interesante. Erá multu interesanta acést'a privelisce. La unele mese ocupau locu barbati devotati causei natiunale, atleti incaruntiti in aperarea santeloru drepturi ale natiunei, — ér mai incolo juni plini de sperantia si iubire pentru natiunea loru si pen-tru totu ce este nobilu, bunu si frumosu. Me umplu de multa bucuria acésta petrecere familiaria a barbatiloru cu junimea.

Atunci érași se incepura toastele. Subscrisulu in-chinà pocalulu intru sanetatea óspetiloru din provincia si apoi in a dlui Alesandru Romanu, — dlu Andreiu Cosma juristu de an. IV portà toastu in sanetatea dlui Simeonu Mangiuca, — dlu Ioanu Simionasiu juristu ab-solutu redicà pocalulu pentru prosperarea, inaintarea si in florirea natiunei romane, — dlu Alesandru Romanu, desvoltandu o oratoria frumoșă, inchinà pocalulu pen-tru junimea romana, — dupa aceste începù sê vorbésca junele poetu dlu Simeonu Botizanu, juristu de an. III, dorere, câ nu lu potui ascultă, câ ci music'a me chiamă in sal'a de jocu, unde se începù cotillonulu.

Acestu jocu, arangiatu cu multa desteritate de domnii Perianu si Mihailovicu, durà mai dóue ére, pana ce in fine se impartira si cele din urma ordini de cotil-lonu, candu apoi toti prospiciamu ca nescari generali — decorati. Er damele tóte aveau in mana câte o — gradina de flori.

Dintre celalalte jocuri amintescu numai frumosulu nostru jocu natiunalu „Roman'a“, care s'a jocat de dóue ori si si-eluptă complacerea totororu óspetiloru neromani.

Si acuma ar trebui sê vi spunu dóra, câ cine fu re-gin'a balului? E anevoie a alege dintr'o cununa flórea cea mai frumoșă, mai alesu atunce candu tóte firele bu-chetului sunt frumoșe, fragede si placute. Dintre atâte domnisióre incantătoare cu greu se pôte pune corón'a de regina pe capulu numai uneia Totusi déca primimu sufragiulu universalu alu celoru competinti, noi oferimu tronulu de regin'a balului pentru gratiós'a domnisióra Elena Ioanovicu din Banatu, carea atâtu cu rar'a sa frumsetie, câtu si cu toalet'a-i eleganta, si cu amabil'a-i conversatiune farmecă mai multe anime. Cu dsa emu-lara in mai multe privintie domnisiórele Elena si Irma Ioanovicu, Gizela Somogyi, August'a Szerb, Cornelia Szabó, dómn'a Romanu, domnisiór'a Ermina Balomiri, Elena Heller si altele.

Dintre deputatii nostri avuramu onóre a salutá in midiloculu nostru pe domnii Andreiu, Antoniu si Geor-giu Mocioni, Vincentiu Babesiu, Georgiu Ioanovicu, Sigismundu Popu si Alesandru Romanu. Din provincia numai putini ne onorara cu presinti'a loru. Invetiatulu nostru filologu din Banatu, dlu Simeonu Mangiuca din intemplare asîsdere ne suprinse cu participarea sa.

Erá demanėti'a aprópe de siese ére candu publi-culu se departà, ducandu cu sine suvenirea unei nopti placute.

Sosifu Vulcanu

De la Oradea-mare.

— 12 fauru 1868. —

Amabile cetitóre! Vi s'a anuntiatu, cumca teneri-meia romana, „speranti'a natiunii“ par excellence in 10 fauru a. c. va arangiá unu balu romanescu in Oradea-mare. Balulu trecù, si acuma Domniele vóstre sunteti la rendu, vediendu semnatur'a din frontispiciu, a me impresorá cu întrebári:

— Cum a decursu balulu? Fost'a frumosu? Fos-t'au multi ospeti? Cine? Cine a fostu regin'a ba-lului? etc. etc.

Aveti cuventu a me întrebá; si eu am obligatiu-nea umilita de a raspunde, macar câ nu la tóte; trebe sê me sumitu, fiindu câ dupace Ddieu nu mai tramite angeri pe pamentu, trebe sê ne inchinâmu la angerii fara aripe, adeca la femei. Ma ve rogu, lasati sê respi-ramu unu picuti, si se dicemu: multiamu tie Dómne! amu petrecutu si ast'a. Nu cutediasemu neci sê resuffâ-mu, acuma inse resuffâmu din plomuni pline; amu tre-cutu peste o frica . . .

Sunteti nepaciinte; o vedu.

— Urméza a ne descrie balulu! strigati cu ne-rabdare.

Mi-place fórté multu candu damele sunt nepa-ciinte; ele atunci sunt forte amabile. Si candu lovescu cu piciorutiile loru dragalasie in pamentu, ride anim'a in mine de placere; eu atunci moriu de dragu.

Sê incepu.

De unde sê incepu? — „Commencez par le com-mencement!“ (incepe de la inceputu!) dice francesulu.

Inceputulu erá la 8 ére sér'a. Atunci adeca au in-ceputu a palpità tóte animele cu nestemperu. Nóue ju-niloru modesti ne bateau animele in aseptarea de reu-sîre; altor'a, romancutiiloru nostre amabile, le bateau animele in presentulu de triumfuri, de escelare: erau sê joce prim'a data in balu natiunalu, romanescu. Si aceste sunt destule cause pentru de a face sê tresara toti ca de lantiulu lui Volta.

Tremetulu debilu alu palpiteloru interne se des-catusiá, se desfacù de odata: band'a militara a venato-riloru postati in locu, intonà între bubuitulu dobeloru „Mersulu lui Mihaiu.“

Nu sciu déca acentele musicei séu suvenirea mare, câ cu acestu mersu a plecatu Mihaiu de a sfarematu taberele turciloru, câta frundia si ierba; câ cu acestu mersu a plecatu Mihaiu de a trasu hotarele patriei ro-mane pana la tóte marginile unde resuná limb'a ro-mana: nu sciu care farmecă, dar farmecă aeve pe fe-tiele totororu curagiu si insuffetire.

Sê intrâmu in sala!

Aci e societatea balului. Priviti! Ve desfetati! Iluminatiune pomposa. Tricoloriulu romanu spandiura pe pareti de tote laturile.

In acestu tempu pasî in sala cu demnitate *ma-tron'a balului*.

— Cine?

Paciintia! Sciti câ acést'a a fostu secretu totororu pana in ser'a balului. — Priviti numai iute; câ acusi se va incepe balulu.

Colo o flóre munda; colo alt'a, si mai alt'a si mai alt'a; colo o rosa, colo o viorea modesta, colo o nu-meuitá, colo unu ghiocelu, . . . colo . . . colo . . .

— Ei dar cine, dupa nume? me întrebati.

Cine! Întréba cineva ére, candu ese pe plaiulu in floritu, cum se chiama flórea aceea si cum cea lalta?

— Nu. Sorbi parfumulu; privesci; te cufundi in meditații, si taci; numai anim'a vorbesce; inse nu in limba omenesca

Inse dvóstre insistati si eu nu potu sê me opunu. Vi spunu dara numele unora dintre damele cari binevoira a participá. Dómn'a Paulin'a Romanu, care ca totdeauna asié si cu ocasiunea acést'a n'a crutiatu neci o ostenéla pentru a veni in ajutoriulu tenerimei nóstre ca balulu sê succéda câtu mai splendidu, — dómn'a Grosz, care de si nu e romana, inse la ori ce ocațiuni a doveditu simpatia caldúrsa fatia cu intreprinderile nóstre natiunale, si si intru reesírea balulului presinte si-a castigatu merite considerabile, ér la balulu presinte atátu prin exteriorulu seu frumosu, câtu si prin convorsarea-i cu multu spiritu a causatu minute placute coloru ce avura fericire a petrece in giurulu dsale, — au mai fostu de fati'a dómnele Gozmanu, Suciú, Hoványi, Dimandi, Bica, Neteu, Kiss, Kaiser si domnişórele Maria Dunkel, Draganu, Poienariu, Körösy, Papdanu, Berta Szilágyi, sororile Szász, sororile Szarukán, Farcasiu (din Rogozu,) Popu, sororile Roványi, sororile Mártonfi, Farcasiu (din Orade.) Fasfe, Incze si altele multe.

Band'a prima a tíganiloru incepe a díce „Ardelean'a.“ Balulu se deschide prin matron'a balului — dómn'a *Paulin'a Romanu*.

Ati jocalu si amabili Domniele vóstre romanesce, pentru acea neci nu dícu nimica despre acestu jocu. Sciti cum capeta piciorutiele aripe; sciti cum salta anim'a; sciti cum sta pe buze unu tipetu de bucuria, gat'a, gat'a a irumpe; sciti tote!

Trecu pe langa jocurile ungueresci, nemtiesci si frantiosesci; ce voiu díce? cá mi-place Cadrilulu mai multu decâtu kóruľ, cá mi-place csárdásulu mai multu decâtu tremblant'a seu mazurca seu valsulu! pucinu ve va edificá pre Domniele Vóstre; ci sciú, cá asceptati sê ve narezu despre „Romana“, joculu nostru sociale. Acést'a fu a cincea in ordine. Mai multe de 20 parchi se pusera in rendu, si jocara cu deplina esactitudine; multiamita Domnei Paulina Romanu si Domnei Kiss, nasc. Boni cari au formatu colone la casele lor, pentru invetiarea jocuriloru natiunale; si destinsu Domn'a Romanu, avú amabilitatea, a aduná tenerimea romana adese in sesonulu acést'a la cáta o serata, facundu a se sentí mai pucinu calamitatea, ca tenerimea de aici abié are doue trei case romane, in cari se convina spre a imbracă alesele maniere de salonu si de socialitate.

Roman'a produse placere generala la privitori.

Se vorbesce, cumca Ungurii voiescu in anulu venitoriu sê o joce in balulu iuristiloru. Ba inca pentru balulu, ce se va tiené la 19 l. c. vedemu si Romana in ordinea jocuriloru, — la unguni! . . . Apoi ce sê díci, candu scii cumca in multe baluri romanesce, chiaru unde publiculu stá numai din romani ploiați, de Roman'a nu e nici pomana?! . . . „Nu toti cei ce striga: Domne! Domne! voru intrá intru imperati'a ceriurilor!“

Veni ór'a de pauza. Ospetii se respandira prin incapeminte spre recreare! si acuma ér de vediutu multimea, ce cuprindea tote locurile prin sala si restauratorie.

Erau de fatia straini multi, veniti unii din bunavointia, altii din curiositate, inteliginti si aristocrati. Romani erau totu mai multi, ca la doue, trei sute; toti inteliginti, toti nobili; dreptu nu de acei, cari au primitu diplom'a nobletiei, scrisa pe piele de cane, ci no-

bili ca toti romanii, caror'a li-a scrisu Ddieu si tempulu suferintiloru diplom'a de nobletia pe frunte, nestersibila in veci. Cu deschilnire merita lauda bravii preoti romani, cari venira din amore catra noi numerosi cu familiile lor amabile.

Pe aci veni unu domnu romanu la mine si stringundu-me de mana, mi-díse:

— Uite, cátu de multiumiti-su strainii; acuma s'a topitu ghiaci'a. Eu, marturisescu, am cugetatu multu despre acésta ghiacia, si am facutu multe combinatiuni. Inse nu voiescu a ve face se cascati, stimate cetitorie!

In acele mominte ér intre toti cea mai curata bucuria, si bucuri'a e amore, si amorea e Ddieu; Ddieu e cea mai curata bucuria. De vré veni atunci unu angelusiu, muscanu, americanu, africanu seu oricine, i vream stringe man'a si lu-intrebamu de sanetate; catra inamicu, catra egemonistu vream díce:

— Mane ne vomu bate, ne vomu impuscá unulu pre altulu, inse astadi vina, voiescu sê te imbracisiezú si sê te sarutu!

Intr'acéstu tempu in sala se trageau sorti. Domn'a Romanu avú bunetatea a cumperá mai multe obiepte, si a le sorti in folosulu balului; venitulu de la aceste obiepte se díce a fi marisoru

Despre venitulu curatu alu balului va insciintiá comitetulu arang. mai tardú.

Abié se fini sortirea, candu band'a tíganiloru incepú a trage „Batut'a“; si deodata intrara in sala siese teneri, jocandu acestu jocu. La midiloculu salei se facú unu cercu si band'a incepú a díce „Calusieriulu.“ Cei siese teneri jocara calusieriulu; dupace se fini acést'a, band'a incepú de nou batut'a, — si calusianii esíra jocandu, intre aplause din sala.

Nu voiu a abusá de indulginti'a stim. cetitóre urmarindu decursulu balului pana in capetu, ci redicu cotilionulu

Band'a militara, carea esecutá jocurile nemtiesci facea sê sbóre parchia dupa parchia in valsu, ca umbre fugitive.

Siehe wie schwebenden Schritts im Wellenschwung sich die Paare Drehen! Den Boden berührt kaum der geflügelte Fuss.

Schiller.

Ce minunatu lucru, cum e romanulu flesibilu spre tóte, si cum se scie acomodá intru tóte! cáta-odata merge a nu-lu mai cunosce, cá e romanu; bata-lu noroculu!

Érá pe la 6 óre de demaneti'a candu se fini balulu. Band'a militara esecutá mersulu lui Mihaiu, la cerere, de doue ori

Apoi nu a fostu frumosu si bine? . . . Stringeti din umeri; póte nu vi-am descriu balulu cu destula istefime, ve crediu! ma ve spunu, cá sciú pre multi, cari facu zimbre, cá n'au fostu si ei de facia, ca se si petreca bine, romanesce, dupa cum a lasatu Ddieu sê si petreca omulu candu si candu pe lume.

Acuma ne despartímu pana la alta ocasiune, candu éra vomu poté face cátu de pucina placere, frumósoloru cetitorie; la capetu inse se adaugu unu apropos la jocu.

In jocuri faci totu pasiulu gingasiu si esactu,

Fa dara si 'n vietia pasii dupa tactu!

Elia Traila.

CE E NOU?

**** (Himenu).** Din Banatu-Comlosiu ni-se scrie, cumca in 2-le l. c. s'a cununatu dlu Teod. Halicu judele cerc. din Buteni cu dsiór'a Emilia Sierbanu gratiós'a flica a p. o. d. V. Sierbanu protopopulu din B. Comlosiu. Serbarea cununiei a fostu fôrte splendida, aci s'a potutu vedé girland'a pré incantatóre a mai multoru dómnesi damicele romane, d'ntre cari amintimu numai pre amabil'a dna Popoviciu v.-comitésa din cottulu Aradului, carea a representatu cu deplina demnitate secsulu frumosu din Aradu; — dintre frumósele din locu au escelatu dsiórele Gizela si Natalia Bogdanu, cari ca conducátorele mirelui, usióre si plapande ca nisce dîne farmecara animele toturora celoru de fatia atátu prin frumsetiele loru esteriore, câtu mai alesu prin nobilele loru insusiri spirituale. Neci câ debue amintitu cumca serbarea sa încoronatu cu o petrecere fôrte cordiala, câ-ci adi erá si serbarea intielegintiei romane din cottulu Aradu si Torontalu, carea se folosi de ocasiunea bine venita, ca se-si esprime sentiemintele si cugetele fratiesci si romanesci — A dóu'a dî de-odata pare câ peri bucuri'a de mai 'nainte, indesiertu amu fi cautatu fetie suridietórie, toti se intristara vedendu necesitatea câ trebue se se desparta acei ce atátu de poternicu se iubescu; — fericitul mire luá gratiós'a s'a consorta din bratiere parintiloru, fratiloru si sororiloru . . . toti ochii ardeau in lacrimióre, — si in curendu porni conductulu maretiu, apoi peste o óra B. Comlosiulu s'a potutu cu totu dreptulu a se plange, câ a perdutu . . . séu mai bine dîsu, a donatu comitatului Aradu o dina, carea abunaséma, va fi o demna reprezentanta a secsului frumosu din Banatu.

= (*Multiamita publica*). Subscrisulu se afla in placut'a positiune a si poté esprime sincer'a sa multiumita O. D. Nicolau Tipografu, Beniaminu Filepu si Michaelé Tigrafu, asemenea sí domniloru Petru de Suci, jude opriadanu in Blasiu, si Michaelé Margineanu, pentru ajutoriulu de 34 fl. v. a. primitu prin staruinti'a si bunavointi'a Domnialoru. Vien'a 22 ianuariu 1868. B. Sambateanu medicinistu.

**** (Elate rara.)** Din Satumare primimu urmatórea insciintiare: In 3 l. c. inmormentaramu in comun'a Serbi pe Ilén'a Graciesiu, carea a vietuutu o suta dóue diéci si cinci de ani. Dupa convietuure de 51 ani cu sotiuulu seu, a remasu veduva in 1817, si ca atare a vietuutu pana 'n 1 fauru a. c. Are o sora in viétia aprópe la 100 de ani, unu sîu de 75 ani sanetosu ca alun'a, Nepoti si stranepoti au remasu multi, ma a ajunsu a vedé si pe nepotii de stranepóte. Aici s'a implinitu indoitu profeti'a de la cununia: „si voru vedé pe fiii fiiloru sei.“

**** (Hymen).** Dlu Victoru Palladi soldatu romanu s'a cununatu in 5 fauru cu baronés'a Amalia Lusinszky in beseric'a de Topa in comitatulu Bihariei.

Literatura si arte.

**** (Albin'a Pindului)** se va numí o nóua fóia literaria ee va aparé la Bucuresci sub redactiunea poetului Gr. H. Grandea

**** (Concertulu tenerimeii romane din Pest'a)**, tienutu in 17 fauru sér'a inainte de balu succese escelinte. Mai

antáiu corulu vocalu alu tenerimeii cantá grandiósa poesia a lui Andreiu Muresianu „Descépta-te romane.“ Tenerii diletanti fura aplaudati cu multa caldura. Apoi pasí pe scena domnisiór'a Elena Toperczer, si cantá cu bravura admirabila o piesa grea si artificiósa de L. Zimay. Aplausele sgomotóse anuntiau eclatantu placearea publicului. Abié incetá viforulu de aplause si éra si se repetá. O fiintia incantatóre, o maestetica juna romana, domnisiór'a Elen'a Ioanovicu (din Pest'a) se iví pe tribuna, si esecutá cu precisiune artistica pe pianu pies'a „Carnevalu de Bucuresci“ de Lorenzo. Publiculu erá entusiasmatu si aplaudá cu multu focu productiunea gratiósiei domnisióre. Dlu Ioanu Musteti dechiamá cu focu si cu gesticulatiuni nimerite poesi'a „Resunetu“ de redactorulu acestei foi. Dechiamatoriulu fu mai adese ori intreruptu de aplausele ascultatoriloru si intrég'a dechiamatiune facú impresiune fôrte placuta a supra publicului. La finea poesiei autoriulu fu chiamatu cu entusiasm pe scena. Apoi éra si urmá domnisiór'a Toperczer si de asta-data cantá cunoscut'a melodia romanésca „Acum e mediulu noptii.“ Aplausele acuma erau si mai viforóse decátu antái'a-óra, entusiasmulu publicului culminá. In fine corulu vocalu intoná pies'a „Remasu bunu“ de Mendelschn, care secerá asisdere multe aplause, si reportá succesu bunu, ceea ce e meritulu dlui rigorosantu Ioanu Porutiu, carele ca directoru alu corului n'a crutiatu neci o ostenéla spre a corespunde pe deplinu acceptáriloru comune.

Din strainetate.

× (*Unu tunu de insemnatare istorica*) a donatu Sultanulu regimului anglesu, pentru dóue tunuri mari de ale lui Armstrong, ce le au fostu primitu de prezentu din partea regimului anglesu. Inca Mohamed alu II-lea a intrebuintiatu acelu tunu, pe candu ocupase Constantinopolulu la anulu 1453.

× (*Procesu de presa pentru o predica*). Unu comerciantu din Königsberg cu numele H. M., a inceputu procesu de presa contra preotului de acolo. Se dice, câ preotulu de acolo a tienutu la Rosalii o predica despre avutia si lene, in care ar' fi tientitu a supr'a comerciantelii amintitu; ascultatorii barem asié au interpretatu cuventarea preotului, rostita de pe tribuna. Preotulu acum nu de multu si-a edatu vorbirea sa intr'o brosiura; éra comeciantele a pornitu — (intentatu) procesu de presa contra lui.

Gâcitura de semne

de Cornelia Vulcanu.

* * § = ? * * * - : = * = ?
 * * * ? = ! ? = ! ? * * * * * □ * * *
 * * * = * * * ? * * ?
 * * * § * * * § < : * * * * !

* * * = ! * § * ?

Indreptare. In numerulu presinte in unele esemplare se víri o eróre de péna pe pagin'a 56 sírulu 20 in locu de Cladiu sê se cetésca Gelu.

Proprietariu, redactoru respundiatoriu si editoriu: **IOSIFU VULCANU.**